

А. Скот Бърг - „Геният“

Истинският талант

Малко след 18 часа в една дъждовна мартенска вечер през 1946 година слаб мъж с прошарена коса седи в любимия си бар на хотел „Риц“ и допива поредното си мартини. Решава, че достатъчно се е подкрепил за предстоящото изпитание, плаща сметката, става, облича палтото и нахлупва шапката си. С натъпкано куфарче в едната ръка и чадър в другата, напуска бара и излиза в пороя, който се излива над Манхатън. Запътва се през няколко пресечки на запад, към малко партерно помещение на Четиресет и трета улица.

Вътре го очакват трийсетина млади мъже и жени. Записали са се на курс по книгоиздаване, за който Нюйоркският университет е поканил като лектор Кенет Д. Маккормик, главен редактор на „Дъбълдей“. Всички изгарят от нетърпение да си намерят място в света на книгоиздаването и посещават ежеседмичните семинари, за да увеличат шансовете си. Повечето вечери има неколцина закъснели, но днес Маккормик забелязва, че присъстват всички и точно в 18,00 вече са се настанили. Знае причината. Лекцията тази вечер ще бъде посветена на редактирането и той е успял да убеди най-уважавания и влиятелен редактор в Америка да „каже няколко думи по въпроса“. Максвел Евартс Пъркинс не е известен на широката публика, но е ключова фигура за хората от света на книгите, своеобразен герой. Защото е ненадминат редактор. На млади години е открил велики нови таланти – Ф. Скот Фицджералд, Ърнест Хемингуей и Томас Улф – и е залагал кариерата си на карта заради тях, отправяйки предизвикателство към наложените вкусове на по-старите поколения и променяйки коренно американската литература. Свързан е с една компания – „Чарлс Скрибнър и синове“ – в продължение на трийсет и шест години и през това време нито един редактор в друго издателство не е успял дори да се доближи до рекордния му успех да открива талантливи писатели и да издава произведенията им. Неколцина от учениците на Маккормик са признали пред него, че тъкмо блестящият пример на Пъркинс ги е привлякъл към книгоиздаването.

Маккормик призовава към тишина, като тупа с длан сгъваемата маса пред себе си, и започва занятието с описание на работата на редактора. Обяснява, че за разлика от преди тя вече не се свежда до коригиране на правописа и на пунктуацията, а става дума по-скоро за решение какво да издадеш, как да се добереш до материала и какво да направиш, за да осигуриш максимален брой читатели. Маккормик заявява, че Макс Пъркинс е ненадминат и в трите. Литературната му преценка е оригинална и необикновено проникателна, а той се слави с уменията си да вдъхновява всеки автор да прояви най-доброто, на което е способен. Пъркинс е по-скоро приятел на писателите, отколкото високателен наставник, и им съдейства по всевъзможни начини. Помага им да изградят структурата на книгите си, ако се налага; измисля заглавия, съчинява сюжети; действа като психоаналитик, като утешител на нещастно влюбените, като брачен съветник и като мениджър на кариерата им, заема им пари. Малцина редактори преди него са работили толкова много по ръкописите, но той никога не изменя на своето верую: „Книгата принадлежи на автора“.

В някои отношения, намеква Маккормик, Пъркинс е крайно неподходящ за професията: правописът му е ужасен, пунктуацията му е особена и според собственото му признание чете „бавно като вол“. Литературата обаче е за него въпрос на живот и смърт. Веднъж пише на Томас Улф: „Нищо не може да бъде толкова важно, колкото една книга“. Отчасти защото Пъркинс е невероятен съвременен редактор, отчасти защото авторите му са знаменитости и отчасти защото самият той е донякъде

ексцентричен, за него се носят безброй легенди, в повечето от които има голяма доза истина. Всеки в курса на Кенет Маккормик е чувал поне един спиращ дъха разказ как Пъркинс открива Ф. Скот Фицджералд или как съпругата на Скот, Зелда, на волана на семейния автомобил, веднъж полита заедно с редактора в естуара Лонг Айланд Саунд; или как Пъркинс принуждава „Скрибнър“ да заемат на Фицджералд хиляди долари и го спасява от банкрут. Говори се, че Пъркинс се съгласил да издаде първия роман на Ърнест Хемингуей, „Слънце изгрява“ – нещо нечувано – а когато пристигнал ръкописът, едва не изгубил работата си заради нецензурния език на текста. Друга любима история за Пъркинс е за любопитния му разговор с крайно консервативния издател Чарлс Скрибнър относно неприличните думи във втория роман на Хемингуей, „Сбогом на оръжията“. Говори се, че Пъркинс нахвърлял проблемните думи, които искал да обсъди – „лайно“, „пикня“, „чукане“ – в настолния си календар, без да обърне внимание на надписа отгоре: „Задачи за деня“. Старият Скрибнър случайно мярнал списъка и отбелязал пред Пъркинс, че здравата е загазила, щом му се налага да си напомня да върши тези работи.

Много истории за Пъркинс са свързани с необуздания творчески процес и темперамента на Томас Улф. Говори се, че Улф пишел „За времето и реката“, облегал своето близо двуметрово тяло на хладилника и използвайки горната част на уреда за писалище, а всеки изписан лист препрочитал и хвърлял в дървен сандък. Говори се също, че накрая трима здравеняци отнесли тежкия сандък при Пъркинс, а той някак успял да оформи въпросното излияние в книга. Всички в курса на Маккормик са чували и за шапката на Максвел Пъркинс, прословутата изтъркана федора, която той носи по цял ден, вътре и вън, и я сваля от главата си чак преди да си легне.

Докато Маккормик говори, живата легенда се приближава към залата на Четиресет и трета улица и тихо влиза. Маккормик вдига поглед, съзира приведената фигура в дъното, млъква по средата на изречението и поздравява госта. Курсистите се обръщат да видят за пръв път най-прочутия редактор в Америка.

Той е на шейсет и една години, висок е близо метър и осемдесет и тежи седемдесет килограма. Чадърът, който носи, изглежда, почти не е успял да го предпази – вир-вода е и шапката е провиснала над ушите му. Издълженото и тясно лице на Пъркинс излъчва розово сияние, което омекотява изпъкналите му части. В средата на лицето се мъдри волеви червендалест нос, прав почти до върха, където се извива надолу като клюн. Очите му са пастелно сини. Улф ги е описал като „преливащи от чудата мъглива светлина, с нещо от далечното морско време в тях, очи на моряк от Ню Ингленд, плаващ с месеци на клипер към Китай, в които се таят някакво удавничество, морски дълбини“.

Пъркинс съблича подгизналия си шлифер и остава по негладен костюм от меланж с жилетка. После очите му се стрелват нагоре и той сваля шапката си, под която се показва гъста стоманеносива коса, вчесана назад от клиновидното очертание в средата на челото му. Макс Пъркинс не се интересува особено какво впечатление създава, и толкова по-добре, защото тази вечер отначало прилича на търговец с храни и зърно от Върмонт, пристигнал в града с официалните си неделни дрехи, подгизнали от дъжда. Застава пред хората в стаята, наглед леко смутен, и му става още по-неловко, когато Кенет Маккормик го представя като „доайена на американските редактори“.

Пъркинс за пръв път говори пред такова множество. Всяка година получава десетки покани, но отказва всички. Първо, защото слухът му е отслабнал и той страни от големи групи хора. И второ, защото е на мнение, че редакторите на книги трябва да остават невидими. Смята, че публичното им признание би подкопало вярата на читателите в автора и увереността на писателя в собствените му способности. Нещо повече, преди да получи поканата на Маккормик, Пъркинс не вижда смисъл да обсъжда

професията си. Трудно можеш да откажеш на Кенет Маккормик, една от най-способните и харесвани личности в света на книгоиздаването, който също изповядва разбиранята на Пъркинс относно скритото присъствие на редактора. А може би Максвел Пъркинс е усетил колко много са отнели умората и тъгата от собственото му дълголетие и е решил, че е по-добре да предаде знанията си, преди да е станало твърде късно.

Удобно подпъхва палци в ръкавната извивка на жилетката си и подема с леко дрезгавия си благовъзпитан глас:

– Първото, което трябва да запомните – казва той, леко извърнат от слушателите си, – е, че редакторът не допълва книгата. В най-добрия случай той е слуга на писателя. Никога не си придавайте важности, защото редакторът само излъчва енергия. Той не създава нищо.

Пъркинс признава, че е предлагал сюжети на автори, които дотогава не са имали собствена идея, но твърди, че подобни книги обикновено не са най-добрите им произведения, макар понякога да се радват на финансов успех и на признанието на критиката.

– Най-доброто произведение на един писател е изцяло негово дело – заявява той. Предупреждава курсистите, че редакторът не бива да вмъква собствената си гледна точка в авторовото произведение, нито да променя автора.

– Съвсем просто е – казва Пъркинс. – Не опитвайте да превърнете Марк Твен в Шекспир или Шекспир в Марк Твен. Защото в крайна сметка редакторът може да извлече от писателя само онова, което той носи в себе си.